

MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE A TRANSILVANIEI
MUSÉE NATIONAL D'HISTOIRE DE LA TRANSYLVANIE

CATALOGUL EXPOZITIEI NAȚIONALE
'CAPODOPERE DE ARTĂ ROMANĂ ÎN DACIA'

CATALOGUE DE L'EXPOSITION NATIONALE
'CHEFS - D'OEUVRE D'ART ROMAIN EN DACIE'

CLUJ-NAPOCA

MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE A TRANSILVANIEI
MUSÉE NATIONAL D'HISTOIRE DE LA TRANSYLVANIE

CATALOGUL EXPOZIȚIEI NAȚIONALE
'CAPODOPERE DE ARTĂ ROMANĂ ÎN DACIA'

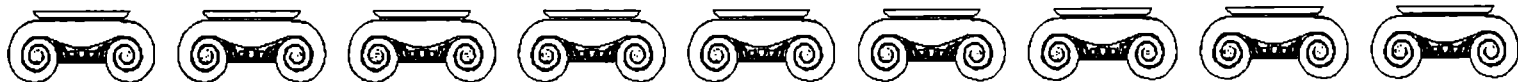

CATALOGUE DE L'EXPOSITION NATIONALE
'CHEFS - D'OEUVRE D'ART ROMAIN EN DACIE'

CLUJ-NAPOCA

1995

<https://biblioteca-digitala.ro/> / <https://www.mnir.ro>

Muzee participante:

Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei (MC)
Muzeul "Civilizației dacice și romane" , Deva (MD)
Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia (MAI)
Muzeul Național de Istorie a României, București (MB)
Muzeul de Arheologie, Sarmizegetusa (MS)
Muzeul de Istorie, Turda (MT)
Muzeul de Istorie și Artă, Zalău (MZ)
Muzeul Județean, Arad (MA)
Muzeul "Țării Făgărașului", Făgăraș (MF)

Coordonatori:

Constantin Pop (MC)
Ana Maria Szöke (MC)
Adriana Rusu (MD)
Vasile Moga (MAI)
Lucia Marinescu (MB)
Claudia Luca (MT)
Alexandru Matei (MZ)
Peter Hügel (MA)
Gheorghe Dragotă (MF)

Coordonator general:

Dorin Alicu (MC)

Designer: Carol Török (MC)
Fotografii: Sergiu Odenie (MC)
Restaurarea pieselor: Ovidiu Bianu (MC), Doina Boroș (MC)

Les musées participants:

Musée National d'Histoire de la Transylvanie (MC)
Musée de la "Civilisation dace et romaine", Deva (MD)
Musée National d'Histoire de l'Union, Alba Iulia (MAI)
Musée National d'Histoire de la Roumanie, Bucarest (MB)
Musée d'Archéologie, Sarmizegetusa (MS)
Musée d'Histoire, Turda (MT)
Musée d'Histoire et d'Art, Zalău (MZ)
Musée Départemental, Arad (MA)
Musée "Țării Făgărașului", Făgăraș (MF)

Coordonateurs:

Constantin Pop (MC)
Ana Maria Szöke (MC)
Adriana Rusu (MD)
Vasile Moga (MAI)
Lucia Marinescu (MB)
Claudia Luca (MT)
Alexandru Matei (MZ)
Peter Hügel (MA)
Gheorghe Dragotă (MF)

Coordonateur général:

Dorin Alicu (MC)

Designer: Carol Török (MC)
Photographies: Sergiu Odenie (MC)
La restauration des objets: Ovidiu Bianu (MC), Doina Boroș (MC)

ARTA ROMANĂ ÎN DACIA

Sfârșitul brusc al civilizației dacice de tip Latène, ca urmare a cuceririi romane, a deschis calea spre integrarea rapidă a provinciei în comunitatea politică, socială, economică și culturală a Imperiului. Aceasta s-a petrecut în cadrul unui proces complex de romanizare, care a însemnat o altoire, pe fondul autohton a elementelor culturii spirituale și materiale romane. Artă romană a constituit unul dintre instrumentele eficace ale romanizării și un efect direct al acesteia.

Artă Daciei romane este o artă provincială bine conturată, cu elemente și caracteristici interesante. În esență, ea se constituie din sinteza a trei componente: cel greco-roman, autohton și din alte provincii. Elementele de origini diferite determină atât conținutul, cât și forma artei diferitelor provincii. În ciuda similitudinilor, unor concepții comune și a influențelor reciproce, artă fiecărei provincii are o anume caracteristică, determinată de mai mulți factori: condiții naturale, pregătirea meșterilor, "albumele de modele", exigența beneficiarilor, influențele etnice, militare și religioase. Domeniile de manifestare artistică sunt multiple: arhitectură, sculptură, mozaic, artefacte. Expoziția de față reunește doar monumente sculpturale și reliefuri lucrate în marmură, piatră, bronz și lut, precum și obiecte cu caracter ornamental.

Sculptura este domeniul artistic cel mai bine reprezentat, fapt sesizabil în numărul mare de statui

onorifice, votive sau funerare descoperite pe teritoriul provinciei Dacia. Elementul definitoriu al sculpturii este caracterul imitativ impus de canoanele artei clasice. Prototipuri sau modele ale unor statui grecești celebre sau tipuri de monumente funerare de diferite origini sunt transpuse în numeroase replici provinciale. Bunăoară, tipul de statuie reprezentând pe Iupiter pe tron are la origine celebrul monument sculptat de Fidias, la rândul lui făcut cunoscut prin copia datată în sec. IV. î.Hr., denumită "Iupiter Verospi". Același lucru e valabil și în cazul reprezentărilor lui Hercules, Venus, Mars, Liber, toate copiind mai mult sau mai puțin corect statui devenite celebre încă în antichitatea greco-romană clasică.

Reprezentările divinităților constituie tematica numeroaselor statui votive din Dacia. Iconografia acestora este ușor de recunoscut, personajele reprezentate fiind identificate după atributele lor specifice: Iupiter are fulgerul și acvila, Diana, arcul și săgeata, Apollo, lira și șarpele, Mercurius, caduceul și punga cu bani. Venus apare nudă sau seminudă, Cavalerul trac întotdeauna călare, iar Mithras sacrificând taurul. Alături de divinitățile pantheonului greco-roman, sculptura votivă din Dacia romană înfățișează și zeități egiptene (Isis, Serapis, Ammon), microasiatice (Cybele, Attis), orientale (Mithras, Iupiter Dolichenus), celto-germanice (Epona) sau din provinciile danubiene și Peninsula Balcanică (Cavalerii

danubieni, Cavalerul trac). Divinitățile autohtone sunt mai greu sesizabile, ele îmbrăcând uneori veșminte romane. În schimb, sunt numeroase exemplele privind divinitățile sincretiste (Iupiter Dolichenus).

Plastica onorifică în piatră este dedicată unor personalități de primă importanță (militari, guvernatori, împărați). Portretistica acestora este realistă, ceea ce face identificarea cu ușurință a figurilor reprezentate.

O serie întreagă de statui, feminine sau masculine, au semnificație funerară. Tipologia statuilor funerare feminine se înscrie în cadrul schemelor iconografice preluate de sculptura romană din statuaria greacă și difuzate în provinciile Imperiului. Statuile feminine drapate, de tipul “Picola” și “La Grande Ercolanese”, au fost descoperite la Drobeta (Turnu Severin), Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Apulum (Alba Iulia), Potaissa (Turda), Napoca (Cluj), precum și în alte centre ale Daciei romane, unde au ajuns prin filiera panonică, fiind atestate însă și mai spre sud, în Moesia. Numeroase sunt și statuile masculine drapate în togă, așa-numiții “purtători de togă”, tot cu destinație funerară.

Relieful votiv cunoaște în provincia traiană un repertoriu diversificat: Liber și Libera, Diana, Mithras, Apollo, Cybele, Nemesis, Silvanus etc.

O componentă importantă a sculpturii în piatră o constituie și arta funerară. Diversitatea monumentelor funerare oglindește preocuparea pentru cultul morților. Legat de aceste monumente sculpturale s-a pus problema originii diferitelor tipuri ce pătrund în Dacia odată cu procesul de colonizare. Care este raportul dintre elementele artistice importate și cele reprezentând contribuția provinciei traiane la arta provinciilor dunărene în general, este o problemă

asupra căreia au stăruit specialiștii. Din punct de vedere artistic, Dacia este tributară cu deosebire nordului Italiei și în general provinciilor vestice. De aici provin coronamentele în formă de trunchi de piramidă cu muchii arcuite, ediculele, stelele funerare, medalioanele funerare lucrate aparte, cu bustul defuncților sculptat în nișă. Acest ultim tip de monument se întâlnește cu precădere în Noricum și Pannonia, de unde este difuzat și pe teritoriul Daciei Superioare. Aici tipul respectiv se dezvoltă prin combinarea medalioanelor cu lei apotropaici (Apulum, Micia și Aiud). Aportul artistic al Moesiei în arta provincială a Daciei se remarcă mai ales în zonele sudice: sarcofagele de piatră cu capacul în formă de acoperiș de templu, în două “ape” și decorate cu capul Gorgonei-Medusa. De origine orientală sunt lei funerari, simbolizând dominația asupra morții și având și un rol apotropaic.

Vorbind în general despre sculptura în piatră trebuie specificat faptul că în Dacia au ființat numeroase ateliere de lăpicizi, cu un stil bine conturat și particularități artistice. Astfel de centre sunt atestate la Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Apulum, Micia (Vețel), Porolissum (Moigrad), Napoca, Gilău, Tibiscum (Jupa) ș.a. Se cunoaște chiar numele unui meșter sculptor, originar din Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Claudius Saturninus, care își semnează opera: o statuie reprezentând-o pe Venus în ipostaza de Genetrix, “născătoarea poporului roman”.

O categorie numeroasă de obiecte expuse ilustrează arta prelucrării bronzului - toreutica, ajunsă la o perfecțiune deosebită în timpul imperiului.

Aceasta se dezvoltă și în provincia Dacia, unde s-au descoperit peste 4000 de piese cu

funcționalitate diversă: statuete votive, piese ornamentale și de podoabă, obiecte uzuale, statui onorifice, ustensile medicale și de toaletă, vase de cult, accesorii vestimentare, piese de harnașament etc. O parte din aceste piese sunt produse de import, altele sunt creații ale meșterilor autohtoni. Se cunosc ateliere de prelucrare a bronzului la Sucidava (Corabia) sau Tibiscum. Deși în capitala Daciei romane, la Ulpia Traiana Sarmizegetusa, nu s-au descoperit astfel de ateliere, totuși este de presupus că ele au existat, elocvent fiind numărul mare de piese de acest fel, asemănătoare ca stil și execuție. Trăsături artistice specifice prezintă și piesele provenite de la Drobeta, Napoca, Porolissum, Apulum, Potaissa.

Cea mai mare pondere în torentica figurată o au statuetele de cult, înfățișând atât divinități din pantheonul greco-roman, cât și zeiități orientalo-egiptene sau microasiatice. Destul de numeroase sunt și divinitățile secundare ale unor culte, spre exemplu Larii (protectorii familiei) sau bacantele (participante la zgomotosul alai dionysiac). O categorie specială o formau statuile onorifice dedicate în special împăraților, din păcate păstrate fragmentar: statuia ecvestră a lui Caracalla, descoperită la Porolissum, capul lui Traianus Decius de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa. O categorie aparte o constituie și reprezentările de animale ca taurul Apis. Piesele ornamentale, aplicile, atașele de vase sunt de o mare diversitate de formă și reprezentări, de la divinități la imagini zoomorfe.

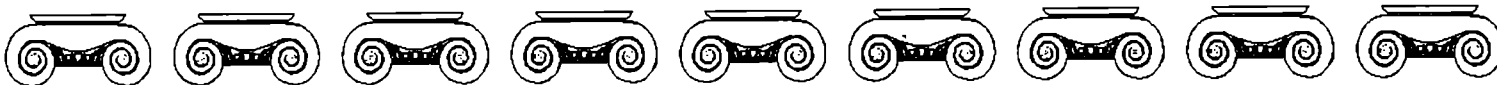
Unele produse torentice din Dacia traiană pot concura cu celebre statui ale antichității clasice: Larul de la Sucidava, Liber Pater-Dionysos de la Apulum, Iupiter și Mars de la Potaissa, armura

ecvestră de la Gherla, Venus "Ulpiana", aplica murală, din bronz aurit, reprezentând figura Gorgonei-Medusa, Diana (toate trei de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa) etc.

Pe teritoriul provinciei Dacia plastica în lut este oglindită de mici statuete de divinități, jucării și ornamente, măști rituale, majoritatea fiind produse ale unor ateliere locale. Din punct de vedere iconografic cele mai multe reprezentări sunt ale zeiței Venus. Se remarcă și o serie de statuete înfățișând busturile a două divinități pe tron: una masculină, bărboasă, cealaltă feminină, ambele purtând la gât câte un colier masiv asemănător torquesurilor dacice. Unicul gen de piese arhitectonice figurate de teracotă descoperit în Dacia îl constituie antefixe, sub forma măștilor feminine sau masculine.

Expoziția noastră reunește o parte semnificativă a spiritualității Daciei romane: arta sculpturală cu diferitele ei domenii de manifestare. Unitară datorită fondului comun roman și diversificată în forme prin contribuția specifică a fiecărui centru artistic local, arta provincială romană din Dacia apropie provincia nord-dunăreană, și din această perspectivă, de valorile spirituale ale Occidentului latin.

Adriana Isac

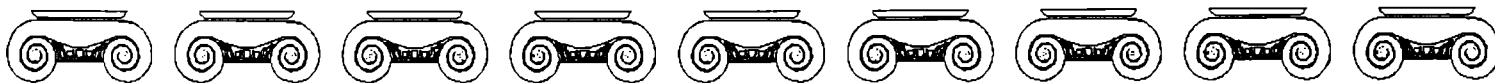
CATALOG

Catalogul întocmit de :

Dorin Alicu (MC):	34, 69, 71, 84, 96-98, 100, 106
Ștefan Bajusz (MZ):	66, 99
Peter Hügel (MA):	8, 33
Adriana Isac (MC):	10, 23, 31, 36, 48, 50, 86, 104-105, 107
Claudia Luca (MT):	18, 60, 93-94, 102
Lucia Marinescu (MB):	9, 13, 15, 21, 27, 39, 49, 62
Vasile Moga (MAI):	1, 4, 22, 37, 55-57, 61, 64-65, 67, 73, 79, 90, 92, 108-110
Adela Paki (MC):	6-7, 17, 25-26, 43-44, 58, 75, 95
Eugen Pescaru (MD):	3, 11, 28, 38, 40-41, 85, 88, 113
Constantin Pop (MC):	2, 5, 12, 16, 19-20, 24, 29-30, 32, 35, 42, 45, 52, 54, 59, 63, 68, 72, 74, 76-78, 80-82, 87, 89, 101, 103, 111, 114
Adriana Rusu (MD):	14, 46-47, 51, 53, 70, 83, 91, 112

Tehnoredactarea catalogului: Cristina Sângerean (MC), Lucian Tarcea (MC)

PORTRETISTICA IMPERIALĂ

1. CAP STATUAR ONORAR. *Apulum* (Alba Iulia).
Calcar. Î=35 cm.

Figura împăratului Marcus Aurelius.
MAI. Inv. R. 796.

2. STATUIE ONORARĂ. *Porolissum* (Moigrad).
Bronz.

Statuia ecvestră a împăratului Caracalla:

a. Figura personajului. Î. 19 cm. MC. Inv. V.1047.

b. Brațul drept al personajului. L. 80 cm. MZ. Inv. 180.

c. Încălțăminte piciorului drept al împăratului. L. 20,5 cm. MC. Inv. V.1044.

d. Fald din mantie. L. 46 cm. MC. Inv. V.1048.

e. Ochiul drept al calului. Î. 16 cm. MC. Inv. V.1045.

f. Piciorul posterior stâng al animalului. L. 55 cm. MC. Inv. V.1046.

g. Copita anterioară dreaptă a calului. L. 40 cm. MC. Inv. V.1043.

3. CAP DE STATUIE ONORARĂ (copie). *Ulpia Traiana Sarmizegetusa* (Sarmizegetusa). Pl. I.

Material plastic (originalul din bronz). Î. 25 cm.

Figura împăratului Traianus Decius.

MD. Inv. MD1.

4. CAP STATUAR ONORAR. *Apulum*. Pl. I.
Marmură. Î. 18 cm.

Portretul împăratului Gallienus (?).

MAI. Inv. R.801.

RELIGII ȘI CULTE

5. STATUETĂ VOTIVĂ. *Potaissa* (Turda).

Bronz. Î. 13,5 cm.

Zeul Iupiter în ipostaza de *Fulminans* (“purtător de fulgere”).

MC. Inv. IN. 19075.

6. CAP DE STATUETĂ VOTIVĂ. *Colonia Aurelia Apulensis* (Alba Iulia, cartier Partoș).

Marmură. Î. 7 cm

Figura zeului Iupiter.

MC. Inv. 4259.

7. CAP STATUAR VOTIV. *Potaissa*.

Marmură. Î. 5,9 cm.

Capul zeiței Iunona.

MC. Inv. 4260.

8. CAP STATUAR VOTIV. Bulci.

Bronz. Î. 26,4 cm.

Portretul zeiței Minerva.

MA. Inv. I.V.12581.

9. STATUETĂ VOTIVĂ. *Drobeta* (Turnu Severin).

Pl. II.

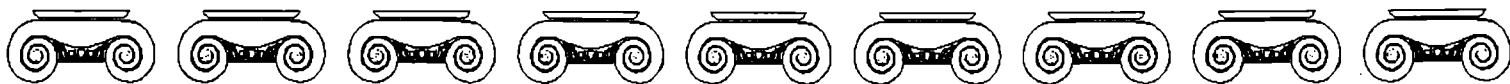
Bronz. Î. 15 cm.

Zeița Minerva.

MB. Inv. 139491.

10. FIGURINĂ VOTIVĂ. *Porolissum*. Pl. III.

Bronz. Î. 10,5 cm.

Zeița Minerva.
MC. Inv. 4232.

11. BASORELIEF VOTIV. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.*

Marmură. 23,2x13,3x2 cm.
Zeița Minerva. Lucrare nefinisată a unui atelier de piatrărie ulpian.
MD. Inv. 635.

12. RELIEF VOTIV. Războieni.

Marmură. 35x18,5x3 cm.
Apollo. Inscripția: APOLLINI/ATILIVS CELSINVS
DEC(urio) V(otum) S(olvit) L(ibens) M(erito) /
APOLLINI.
MC. Inv. 3975.

13. STATUETĂ VOTIVĂ. Gherla.

Bronz. Î. 9,5 cm.
Zeul Apollo.
MB. Inv. 37858.

14. BASORELIEF VOTIV. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.* Pl. IV.

Marmură. 28,5x19,7x3,2 cm.
Zeița Diana.
MD. Inv. 23169.

15. PLACĂ VOTIVĂ. Oltenia.

Marmură. 21x20x2,5 cm.
Zeița Diana.
MB. Inv. 18715.

16. STATUETĂ VOTIVĂ. *Micia (Vețel).*

Marmură pigmentată. Î. 22,5 cm.
Zeița Diana.
MD. Inv. 1037.

17. FIGURINĂ VOTIVĂ. *Potaissa.* Pl. V.

Bronz. Î. 11,5 cm.
Zeița Diana.
MC. Inv. 4229.

18. STATUETĂ VOTIVĂ. *Potaissa.*

Bronz. Î. 23 cm.
Zeul Mars.
MT. Inv. 2929.

19. STATUETĂ VOTIVĂ. *Potaissa.*

Bronz. Î. 8,5 cm.
Zeul Mercurius.
MC. Inv. I.622.

20. FIGURINĂ VOTIVĂ. Câmpia Transilvaniei.

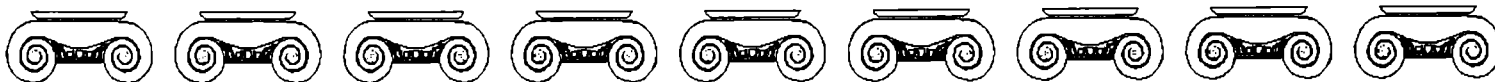
Bronz. Î. 12 cm.
Zeul Mercurius.
MC. Inv. 4234.

21. STATUETĂ VOTIVĂ. *Sarmizegetusa Regia*
(Grădiștea de Munte).

Bronz. Î. 7,4 cm.
Zeul Mercurius.
MB. Inv. 17397.

22. STATUETĂ VOTIVĂ, *Apulum.*

Bronz. Î. 11 cm.
Zeul Mercurius.

MAI. Inv. R.8223.

23. STATUETĂ VOTIVĂ. Gilău. Pl. VI.

Bronz. Î. 14 cm.

Zeița Venus în ipostaza *Pudica*.

MC. Inv. V.21094.

24. STATUETĂ VOTIVĂ. Transilvania.

Bronz. Î. 9,2 cm.

Zeița Venus.

MC. Inv. 4218.

25. FIGURINĂ VOTIVĂ. *Potaissa*. Pl. V.

Teracotă. Î. 25,8 cm.

Zeița Venus.

MC. Inv. 4254.

26. FIGURINĂ VOTIVĂ. *Apulum*.

Teracotă. Î. 17 cm.

Zeița Venus.

MC. Inv. 4239.

27. PLACĂ VOTIVĂ. *Potaissa*.

Marmură. 24,5x23,7x3,5 cm.

Zei Liber Pater și Libera cu alaiul dionysiac.

Inscripția:

LEG(ionis) V MAC(edonicae) V(otum) S(olvit)/
AVR(el)IVS VICTOR LIBR(arius).

MB. Inv. 36908.

28. GRUP STATUAR VOTIV. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*.

Marmură. Î. 43 cm.

Liber Pater și Libera. Inscripția: T(itus) FL(avius)

A[PER] EX VOTO.

MD. Inv. 224.

29. CAP STATUAR VOTIV. *Potaissa*.

Marmură. Î. 11 cm.

Figura zeului Liber Pater (Dionysos-Bacchus).

MC. Inv. 4262.

30. CAP STATUAR VOTIV. *Potaissa*.

Marmură. Î. 9,5 cm.

Capul zeiței Libera (Ariadna).

MC. Inv. 4263.

31. FIGURINĂ VOTIVĂ. Ilișua.

Bronz. Î. 16,8 cm.

Personaj feminin din cortegiul bacchic (zeița Libera sau bacantă).

MC. Inv. 4235.

32. CAP DE STATUETĂ VOTIVĂ. *Colonia Aurelia Apulensis*.

Teracotă. Î. 4 cm.

Figura lui Silenus (acolit dionysiac).

MC. Inv. 4252.

33. PLACĂ VOTIVĂ. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa* (?). Pl. VII.

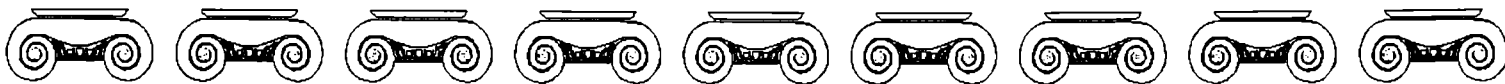
Marmură. 23x11x2,4 cm.

Zeul Pan.

MA. Inv. I.V.16341.

34. BASORELIEF VOTIV. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*. Pl. III.

Marmură 17x32x3,3 cm.

Zeul Silvanus întovărășit de nouă fecioare (Silvanae).

Inscripția:

[M(arcus)? AV]R(elius) VALENS DEC(urio)
COL(oniae) EX [V]OTO POSVIT.

MS. Inv. 7946.

35. STATUETĂ VOTIVĂ. Transilvania.

Bronz. Î. 9 cm.

Zeul Aesculapius.

MC. Inv. IN.2220.

36. PLACĂ VOTIVĂ. Gherla. Pl. III.

Bronz. 11,7x9,8x0,5 cm.

Divinitate sincretistă (Hygia și Ceres).

MC. Inv. V.45339.

37. BASORELIEF VOTIV. *Apulum*. Pl. IV.

Marmură. 26,5x18,5x2,5 cm.

Zeița Nemesis.

MAI. Inv. R.640.

38. RELIEF VOTIV TRAFORAT. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*.

Marmură. 30x20x5,7 cm.

Zeița Nemesis. Inscripția: DEAE NEM(esis)
REGINAE/CAEC(ilius) ANTONINVS EX V(oto)
P(osuit).

MD. Inv. 363.

39. BASORELIEF VOTIV. *Aquae Daciae Inferioris* (Cioroiu Nou).

Marmură. 19x15x5 cm.

Zeița Hecate *Triformis* ("sub trei înfățișări"). Inscripția:
DOMNA PLA/CIDA VAL(erius) MEXY/ VOTVM.

MB. Inv. 18716.

40. STATUETĂ VOTIVĂ. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*.

Bronz. Î. 13,8 cm.

Zeul Lar în ipostaza *Ludentis compitalis* ("dansator").

MD. Inv. 1064.

41. STATUETĂ VOTIVĂ. Valea Lupului.

Bronz. Î. 16 cm.

Genius înaripat.

MD. Inv. 1066.

42. CAP DE FIGURINĂ VOTIVĂ. *Ampelum* (Zlatna).

Teracotă. Î. 6,7 cm.

Figura grotească a unui *genius cucullatus*.

MC. Inv. V.855.

43. STATUETĂ VOTIVĂ. *Porolissum*.

Marmură. Î. 13 cm.

Bustul lui Hercules.

MC. Inv. IV. 2668.

44. PLACĂ VOTIVĂ. *Colonia Aurelia Apulensis*.

Marmură. 22,8x14x2 cm.

Dioscur.

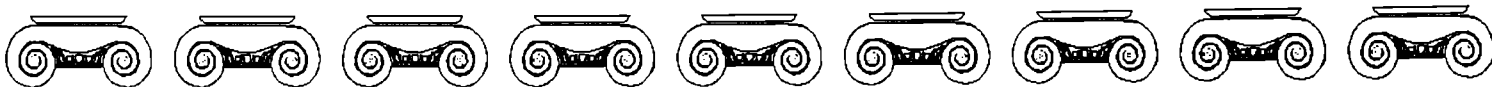
MC. Inv. 2581.

45. FIGURINĂ VOTIVĂ. Transilvania.

Bronz. Î. 4,8 cm.

Personajul mitic Atlas.

MC. Inv. 2219.

46. STATUETĂ VOTIVĂ. *Ulpia Traiana*

Sarmizegetusa.

Marmură. Î. 11,6 cm.

Bustul zeiței egiptene Isis.

MD. Inv. 392.

47. STATUETĂ VOTIVĂ. *Ulpia Traiana*

Sarmizegetusa. Pl. II.

Bronz. Î. 16 cm.

Zeița Isis.

MD. Inv. 1061.

48. STATUETĂ VOTIVĂ. *Napoca* (Cluj).

Bronz. Î. 6,8 cm.

Taurul Apis (divinitate egipteană).

MC. Inv. 4226.

49. CAP DE STATUETĂ VOTIVĂ. *Sucidava*

(Corabia-Celeiu). Pl. VIII.

Alabastru. Î. 15 cm.

Zeul egiptean Serapis.

MB. Inv. 18714.

50. STATUETĂ VOTIVĂ. *Ilișua.*

Bronz. Î. 15,5 cm.

Iupiter Dolichenus (divinitate siriană).

MC. Inv. 4236.

51. RELIEF VOTIV TRAFORAT. *Ulpia Traiana*

Sarmizegetusa. Fig. coperta IV.

Marmură. 46x80x13 cm.

Mithras (zeu iranian) în ipostaza *Tauroctonus* ("sacrificatorul taurului") cu acoliți.

MD. Inv. 238.

52. PLACĂ VOTIVĂ. Transilvania.

Marmură. 39,2x34,5x4 cm.

Mithras *Tauroctonus* cu acoliți. Inscripția: PRO/ATTVA (?).

MC Inv. 2587.

53. STATUIE VOTIVĂ. *Ulpia Traiana*

Sarmizegetusa.

Marmură. Î. 67 cm.

Mithras în ipostaza *Petrogenitus* ("cel născut din stâncă").

MD. Inv. 15918.

54. CAP STATUAR VOTIV. Ocna Sibiului.

Calcar. Î. 18 cm.

Capul zeului Mithras.

MC. Inv. I.6402.

55. CAP DE STATUIE VOTIVĂ. *Apulum.*

Calcar. Î. 26 cm.

Figura zeului Mithras.

MAI. Inv. R.803.

56. PLACĂ VOTIVĂ. *Apulum.* Pl. VII.

Marmură. 16x14x1,7 cm.

Cavalerul Trac (divinitate balcanică).

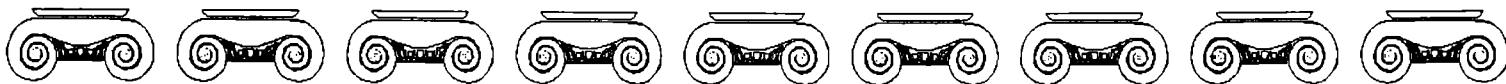
MAI. Inv. R.634.

57. RELIEF VOTIV. *Apulum.*

Marmură. 15x16x2,7 cm.

Cavalerii Danubieni (zeități din Provinciile dunărene ale Imperiului roman).

MAI. R.631.

58. PLACĂ VOTIVĂ. Transilvania.

Plumb. 7,5x7x0,2 cm.

Cavalerii Danubieni.

MC. Inv. II.7548.

59. STATUETĂ VOTIVĂ. *Apulum-Colonia Aurelia.*

Pl. V.

Teracotă. Î. 16,2 cm.

Cuplu divin pe tron. Posibil divinități autohtone,

ascunse sub "haina" așa-numitei *interpretatio Romana*.

MC. Inv. 4246.

60. STATUETĂ VOTIVĂ. *Potaissa.*

Teracotă. Î. 16,5 cm.

Cuplu de divinități pe tron.

MT. Inv. 2888.

PORTRETISTICA PROVINCIALĂ

61. CAP STATUAR. *Apulum.*

Marmură. Î. 14 cm.

Portret feminin, posibil vestală.

MAI. Inv. R.802.

62. CAP STATUAR. *Drobeta.* Pl. VIII.

Marmură. Î. 16 cm.

Figură de copil. Capul ras sau tuns foarte scurt și cele două codițe de la ceafă sunt specifice copiilor consacrați cultului zeiței Isis.

MB. Inv. 18699.

63. STATUETĂ ANTROPOMORFĂ. Sânmărtinu

de Câmpie.

Bronz. Î. 8 cm.

Copil de vârstă fragedă.

MC. Inv. 4227.

64. FIGURINĂ ANTROPOMORFĂ. *Apulum.*

Teracotă. Î. 11,5 cm.

Bust masculin imberb, cu trăsături grotești.

MAI. Inv. R. 2612.

65. FIGURINĂ ANTROPOMORFĂ. *Apulum.*

Teracotă. Î. 12 cm.

Bust masculin imberb.

MAI. Inv. 2611.

REPREZENTĂRI ZOOMORFE

66. STATUETĂ ZOOMORFĂ. *Porolissum.*

Bronz. Î. 8,1 cm.

Leu.

MZ. Inv. C.C. 1088/1983.

67. FIGURINĂ ZOOMORFĂ. *Colonia Aurelia Apulensis.*

Bronz. L. 5,8 cm.

Șoarece.

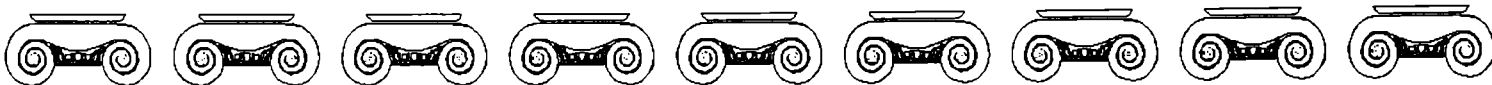
MAI. Inv. R.9122.

68. STATUETĂ ZOOMORFĂ. Transilvania.

Teracotă. Î. 2,7 cm.

Broască țestoasă.

MC. Inv. 3787.

PIESE UTILITARE

69. APLICĂ MURALĂ. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.* Fig. coperta I.

Bronz aurit. Î. 15 cm.
Figura Medusei-Gorgona.
MD. Inv. 1073.

70. ORNAMENT PENTRU MOBILIER. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.*

Bronz aurit. Î. 14 cm.
Bustul zeului Mars.
MD. Inv. 1132.

71. APLICĂ PENTRU MOBILIER. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.*

Bronz aurit. Î. 12,2 cm.
Bustul zeului Marte.
MS. Inv. 1003.

72. APLICĂ PENTRU MOBILIER. Județul Mureș.
Pl. II.

Bronz. Î. 8,8 cm.
Bustul zeului Iupiter.
MC. Inv. IV.1910.

73. ORNAMENT PENTRU MOBILIER. *Apulum.*

Bronz. Î. 8 cm.
Bustul zeiței Diana-Luna.
MAI. Inv. R.9123.

74. ORNAMENT PENTRU MOBILIER. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.*

Bronz aurit. Î. 24 cm.
Tânăr satir (acolit dionysiac).
MC. Inv. 4265.

75. APLICĂ PENTRU MOBILIER (copie). *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.*

Material plastic (originalul din bronz). Î. 15 cm.
Zeul Pan.
MC. Inv. IC2.

76. ORNAMENT PENTRU MOBILIER. *Potaissa.*

Bronz. Î. 9,8 cm.
Luptă de gladiatori.
MC. Inv. I.621.

77. APLICĂ PENTRU CAR TRIUMFAL. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.*

Bronz aurit. Î. 55 cm.
Zeița Victoria.
MC. Inv. IN. 10633.

78. APLICĂ PENTRU CAR. *Porolissum.*

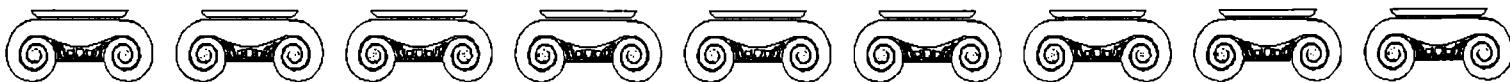
Bronz. L. 12,5 cm.
Cap de mistreț cu defensă stilizată.
MC. Inv. IN. 21502.

79. APLICĂ. *Colonia Aurelia Apulensis.*

Bronz. L. 5 cm.
Șarpe încolăcit.
MAI. Inv. R. 9120.

80. APLICĂ. Transilvania.

Bronz. Î. 4,3 cm.
Divinitate fluvială (?).

MC. Inv. V.1018.

81. APLICĂ. *Micia.*

Bronz. D. 5, 4 cm.

Capul unui acolit bacchic (?).

MC. Inv. 4869.

82. APLICĂ. *Micia.*

Bronz. D. 4,8 cm.

Genius cucullatus (?).

MC. Inv. V.1024.

83. APLICĂ-MÂNER. *Germisara* (Geoagiu Băi).

Bronz. Î. 14 cm.

Bustul lui Hercules.

MD. Inv. 745.

84. TOARTĂ DE VAS. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.*

Bronz cu intarsii de argint. Î. 10,3 cm.

Cele două antene decorate cu un cap de elefant și o figură de negroid.

MS. Inv. 739.

85. TOARTĂ DE VAS. *Micia.*

Bronz. L. 21,1 cm.

Două animale fantastice țin cu labelle anterioare capul unui personaj grotesc.

MD. Inv. 1136.

86. MÂNER ZOOMORF. *Apulum.*

Bronz. L. 8,7 cm.

Leu.

MC. Inv. VI.4084.

87. ATAȘ DE VAS. *Micia.*

Bronz. Î. 6,5 cm.

Cap de copil.

MC. Inv. I.4524.

88. CHEIE. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.*

Bronz și fier. L. 10,1 cm.

Panteră.

MD. Inv. 773.

89. CANĂ. *Ampelum.*

Bronz. Î. 23 cm.

Toartă cu figurație antropomorfă.

MC. Inv. I.2044.

90. CANĂ. *Ampelum.*

Bronz. Î. 17 cm.

Cana (tip *oenochoe* "gura treflată") are toarta decorată cu cap și labă de leu.

MAI. R.7846.

91. VĂSCIOR. Brad.

Bronz. Î. 12,5 cm.

Recipientul (tip *oenochoe*) prezintă animale fantastice.

MD. Inv. 735.

92. VAS CU FIGURAȚIE ANTROPOMORFĂ.

Apulum.

Teracotă. Î. 8 cm.

Portretul unui personaj tânăr.

MAI. Inv. R.9122.

93. OPAIȚ. *Potaissa.*

Teracotă. L. 6,2 cm.

Personaj masculin bărbos.
MT. Inv. 1844.

94. OPAIȚ. *Potaissa.*
Teracotă. L. 7 cm.
Figură feminină.
MT. Inv. 99.

95. LUCERNĂ. Miercurea.
Teracotă. L. 10 cm.
Pe disc, o corabie de tip galeră.
MC. Inv. I.8102.

96. LUCERNĂ. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.*
Teracotă. L. 8,7 cm.
Pe disc, ramură de stejar cu ghindă cu frunze.
MS. Inv. 1435.

97. OPAIȚ. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.*
Teracotă. L. 10,5 cm.
Discul decorat cu vultur. Pe fund, ștampila: SVRIEPII.
MS. Inv. 3304.

98. OPAIȚ. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.*
Teracotă. L. 11,5 cm.
Discul prezintă imaginea lui Cupidon. Pe fund,
ștampila: APRIO F(ecit).
MS. Inv. 25546.

99. LUCERNĂ. *Porolissum (?)*.
Bronz. L. 8,9 cm.
Capul unui acolit dionysiac.
MZ. Inv. 181.

100. OPAIȚ. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.*
Bronz. L. 15,5 cm.
Pe părțile laterale, câte o mască a Medusei-Gorgona.
MD. Inv. 1122.

101. OPAIȚ. Județul Covasna.
Bronz. L. 11,5 cm.
Figură antropomorfă (personaj bacchic?).
MC. Inv. I.1905.

102. SFEȘNIC. *Potaissa.*
Bronz. Î. 15 cm.
Imaginea unui acrobat.
MT. Inv. 7001.

103. SFEȘNIC (EX VOTO?). Simonești.
Bronz. L. 13,3 cm.
Laba piciorului drept al unui personaj.
MC. Inv. 5952.

104. ANTEFIX. *Napoca.*
Teracotă. Î. 20 cm.
Figură masculină bărboasă.
MC. Inv. I.7504.

105. ANTEFIX. Corpadea.
Teracotă. Î. 20 cm.
Personaj tânăr imberb (acolit dionysiac?).
MC. Inv. 8441.

106. TIPAR PENTRU PLACHETĂ. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.*
Teracotă. L. 13 cm.
Zeița Venus în ipostaza *Anadyomene*.

MS. Inv. 28430.

107. TIPAR PENTRU MEDALION (?) Napoca.

Teracotă. D. 15,8 cm.

Zeul Mars.

MC. Inv. I.7486.

108. TIPAR PENTRU PLACHETĂ. Apulum.

Teracotă. L. 15 cm.

Portretul unei tinere femei (matroană sau divinitate).

MAI. Inv. R.2640.

109. TIPAR PENTRU MEDALION. Apulum.

Teracotă. D. 11 cm.

Divinitate feminină (zeița Ceres?).

MAI. Inv. R.2636.

110. TIPAR PENTRU MEDALION. Apulum.

Teracotă. D. 11 cm.

Pe o față zeul Serapis, pe cealaltă divinitățile Isis și Serapis.

MAI. Inv. R.2635.

ARMAMENTARIA

111. OBRĂZAR DE COIF. Sarmizegetusa Regia.

Bronz. Î. 17,8 cm.

Vulturul lui Iupiter în luptă cu șarpele.

MC. Inv. V.30691.

112. ORNAMENT DE COIF (?). Ulpia Traiana

Sarmizegetusa. Pl. VI.

Bronz. Î. 12 cm.

Panașul decorativ al unui coif de gladiator (sau ornament de mobilier) cu imaginea unui grifon.

MD. Inv. 1142.

113. FRAGMENT DE UMBO (?). Vinerea. Pl. VI.

Foaie de bronz. 18x9,8x0,5 cm.

Prezintă figura unui tânăr cu boneta frigiană și a unui leu.

MD. Inv. 23789.

114. ARMURĂ ECVESTRĂ DE PARADĂ. Gherla.

Foaie de bronz. 63,5x22x0,5 cm.

Pe cele două fețe sunt reprezentate: un soldat roman, bust feminin (zeița Minerva?), Dioscur, Centaur, Hydra, dansatoare, lebedă, șarpe etc.

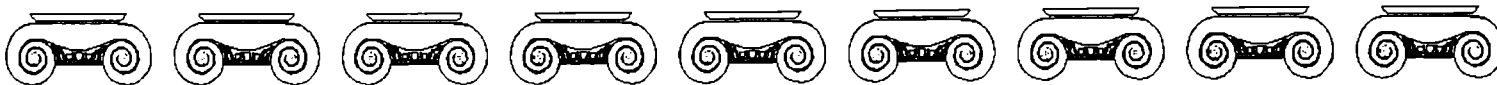
MC. Inv. 2585.

115. MASCĂ DE PARADĂ. Cincșor.

Foaie de bronz. Î. 24,5 cm.

Reprezintă o figură feminină.

MF. Inv. 879.

BIBLIOGRAFIA pieselor catalogului:

M. Gramatopol, *Portretul roman în România*, București, 1985, p. 270-272 (nr. 1, 4, 61).

Civiltă română în România, Roma, 1970, *passim* (nr. 2, 5-7, 10, 12-13, 15, 17, 19, 25-27, 29-32, 44-45, 48, 50, 52, 55-59, 62, 72, 78, 89, 91, 93-95, 99, 104-105, 107, 114).

D. Alicu, C. Pop, V. Wollmann, *Figured Monuments from Sarmizegetusa*, *British Archaeological Reports*, International Series 55, Oxford, 1979, *passim* (nr. 3, 11, 14, 28, 34, 38, 40, 46-47, 51, 53, 69-71, 74-75, 77, 85, 88, 112).

Sargeția, Deva: VIII, 1971, p. 68-71 (nr. 83); XIII, 1977, p. 267-276 (nr. 113); XXI-XXIV, 1988-1991, p. 69 (nr. 9), p. 72-73 (nr. 21).

Acta Musei Napocensis, Cluj-Napoca: VII, 1970, p. 157 (nr. 101); VIII, 1971, p. 577-578 (nr. 18); XIV, 1977, p. 163-170 (nr. 23); XV, 1978, p. 215-216 (nr. 90); XVII, 1980, p. 99 (nr. 24), p. 103 (nr. 20), p. 106 (nr. 35), p. 109 (nr. 63); XIX, 1982, p. 291-293 (nr. 111); XX, 1983, p. 469 (nr. 103), p. 471-474 (nr. 80-82, 86-87); XXI, 1984, p. 537-540 (nr. 102).

Apulum, Alba Iulia: IX, 1971, p. 554 (nr. 54), p. 556-559 (nr. 43); XIV, 1976, p. 143-145 (nr. 37); XV, 1977, p. 218 (nr. 22), p. 219-220 (nr. 73);

XVI, 1978, p. 164-165 (nr. 108-110).

Acta Musei Porolissensis, Zalău: XVIII, 1994, p. 47-54 (nr. 36).

Inscripțiile Daciei romane, București: II, 1977, p. 83 (nr. 39).

Materiale și cercetări arheologice, București: I, 1953, p. 767-768 (nr. 41).

Közlemények az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem-és Régiségtárából—I, Cluj: II, 2, 1942, p. 50-51 (nr. 42).

G. Bordenache, *Sculture greche e romane del Museo Nazionale di Antichità di Bucarest*, București, 1969, p. 84 (nr. 49).

M. Jude, C. Pop, *Monumente sculpturale romane în Muzeul de istorie Turda*, Cluj-Napoca, 1973, p. 34 (nr. 60).

Banatica, Reșița: I, 1971, p. 128-130 (nr. 76).

D. Alicu, *Opaițele romane. Die römischen Lampen*.

Ulpia Traiana Sarmizegetusa, București, 1994, *passim* (nr. 96-98, 100).

Studii și cercetări de istorie veche și arheologie, București: 38, 2, 1987, p. 176-177 (nr. 106).

Piese inedite: nr. 8, 16, 33, 64-68, 79, 84, 92.

L'ART ROMAIN EN DACIE

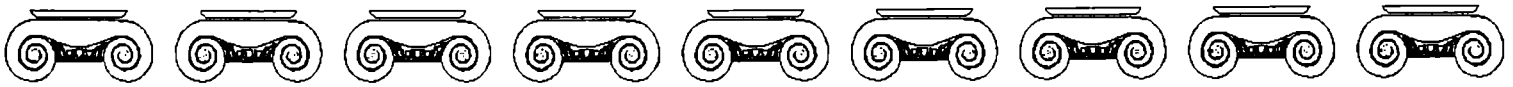
La fin brusque de la civilisation dace du type Latène, comme suite de la conquête romaine, a ouvert la voie vers l'intégration rapide de la province dans la communauté politique, sociale, économique et culturelle de l'Empire. Cela s'est déroulé au cadre d'un complexe processus de romanisation, qui représentait un greffage, sur le fond autochtone, des éléments de la culture spirituelle et matérielle romaine. L'art romain a constitué l'un des instruments efficaces de la romanisation et, en même temps, l'un de ses effets directs.

L'art de la Dacie romaine est un art provincial bien mis en évidence par des éléments et des caractéristiques intéressants. En dernière analyse, il constitue la synthèse de trois composants : celui gréco-romain, celui autochtone et celui des autres provinces. Les éléments d'origines différentes déterminent le contenu et aussi bien la forme de l'art des différentes provinces. En dépit des ressemblances, de quelques conceptions communes et des influences réciproques, l'art de chaque province a une certaine caractéristique, déterminée par plusieurs facteurs : les conditions naturelles, la formation des ouvriers, les "albums de modèles", l'exigence des bénéficiaires, les influences ethniques, militaires et religieuses. Cette exposition ne réunit que les monuments sculpturaux et les reliefs réalisés en marbre, pierre, bronze et glaise, ainsi que les objets à caractère ornemental.

La sculpture est le domaine artistique le mieux représenté, ce qui est saisissable dans le grand nombre

de statues honorifiques, votives ou funéraires découvertes sur le territoire de la province Dacie. L'élément qui définit la sculpture c'est le caractère imitatif imposé par les canons de l'art classique. On a découvert de nombreuses répliques provinciales de quelques prototypes ou modèles de statues grecques célèbres, ou des types de monuments funéraires de différentes origines. Ainsi, le type de statue représentant Jupiter sur le trône, a à l'origine le célèbre monument sculpté par Phidias, bien connu - à son tour - par la reproduction datée au IVe siècle a.J.C., dénommée "Jupiter Verospi". La même chose reste valable au cas des représentations de Hercule, Venus, Mars, Liber - toutes copiant, plus ou moins correctement, des statues devenues célèbres dès l'antiquité gréco-romaine classique.

Les représentations des divinités constitue le motif de beaucoup de statues de la Dacie. Leur iconographie peut être aisément reconnue, les personnages représentés étant identifiés selon leur attributs spécifiques : Jupiter a le foudre et l'aigle, Diane - l'arc et la flèche, Apollon - la lyre et le serpent, Mercurius - le caducée et la bourse à l'argent. Vénus apparait nue ou presque nue, le Chevalier thrace - toujours à cheval, et Mithras - en train de sacrifier le taureau. A côté des divinités du panthéon gréco-romain, la sculpture votive de la Dacie romaine expose aux regards des déités égyptiennes (Isis, Serapis, Ammon), aussi bien que micro-asiatiques (Cybèle, Attis), orientales (Mithras, Jupiter Dolichenus), celto-

germaniques (Epone) ou des provinces danubiennes et de la Peninsule Balcanique (les Chevaliers danubiens, le Chevalier thrace). Les divinités autochtones sont plus difficilement saisissables, puisqu'elles sont couvertes de vêtements romains. En échange, il y a beaucoup d'exemples concernant les divinités syncrétistes (Jupiter Dolichenus).

Un grand nombre de statues, féminines ou masculines, ont une signification funéraire. La typologie des statues funéraires féminines s'inscrit au cadre des schémas iconographiques assimilés par la sculpture romaine de la statuaire grecque et diffusés dans les provinces de l'Empire. Les statues féminines drapées, du type "Picola" et "La Grande Ercolanese", ont été découvertes à Drobeta (Turnu Severin), Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Apulum (Alba Iulia), Potaissa (Turda), Napoca (Cluj). De telles statues ont été trouvées aussi bien dans d'autres centres de la Dacie romaine, ou elles étaient arrivées par la filière pannonique, étant attestées aussi vers le sud, en Mésie. Les statues masculines drapés en toge - les soi-disants "porteurs de toge" - sont, elles aussi, nombreuses et gardent leur destination funéraire.

Le relief votif connaît dans la province trajanne un répertoire diversifié : Liber et Libera, Diane, Mithras, Apollon, Cybèle, Némésis, Sylvain etc.

La diversité des monuments funéraires montre la préoccupation pour le culte des morts. A l'égard de ces monuments sculpturaux, on a mis le problème de l'origine des différents types qui avaient pénétré en Dacie depuis le processus de colonisation. Quel est le rapport entre les éléments artistiques importés et ceux qui représentent la contribution de la province trajanne à l'art des provinces danubiennes en général - voici un problème sur lequel les spécialistes ont insisté. Du point de vue artistique, Dacie reste tributaire spécialement au Nord de

l'Italie et, généralement, aux provinces de l'Ouest. De ces régions proviennent les couronnements en forme de tronc de pyramide à arêtes arquées, les édicules, les étoiles funéraires, les médaillons funéraires réalisés à part - avec le buste des défunts modelé en niche. Ce dernier type de monuments est trouvable avant tout en Noricum et Pannonie, d'où il a été diffusé sur le territoire de la Dacie Supérieure. Ici, le type dont on parle se développe par la combinaison des médaillons à lions apotropaïques (Apulum, Micia et Aiud). L'apport artistique de la Mésie à l'art provincial de la Dacie se remarque plutôt dans les régions de Sud : les sarcophages en pierre à couvercle en forme de toit de temple, en deux "eaux" et décorés de la tête de Gorgone-Meduse. Les lions funéraires, d'origine orientale, symbolisent la domination sur la mort, ayant, en même temps, un rôle apotropaïque.

Il y avait en Dacie en grand nombre d'ateliers de lapicides avec un style bien contourné et avec des particularités artistiques. De pareilles centres sont attestés à Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Apulum, Micia (Vețel), Porolissum (Moigrad), Napoca, Gilău, Tibiscum (Jupa) etc. On est même arrivé à connaître le nom d'un ouvrier - sculpteur, originaire de Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Claudius Saturninus, qui avait signé son oeuvre : une statue qui représente Vénus en posture de Genetrix, "celle qui a donné naissance au peuple romain".

Une catégorie à part des objets exposés illustre l'art du ciselage du bronze - la toreutique, qui a gagné la perfection pendant l'Empire.

Celle - ci se développe dans la même mesure en Dacie, puisqu'on y a découvert plus de 4000 d'objets à fonctionnalité diverse : des statuette votives, des objets ornementaux et bijoux, des objets usuels, des

statues honorifiques, des ustensiles médicaux et de toilette, des vases de culte, des accessoires vestimentaires, des objets d'harnachement etc. Une partie de ces objets sont des produits d'importation, mais il y en a qui sont la création des ouvriers autochtones. On connaît des ateliers de l'usinage du bronze à Sucidava (Corabia) ou Tibiscum. Bien que dans la capitale de la Dacie romaine - à Ulpia Traiana Sarmizegetusa - on n'ait pas découvert de tels ateliers, il est pourtant à supposer qu'ils avaient existé, éloquent étant le grand nombre d'objets de ce type, ressemblants comme style et exécution. Les objets trouvés à Drobeta, Napoca, Porolissum, Apulum et Potaissa présentent, à leur tour, des traits artistiques particuliers.

Les statuettes de culte détiennent le plus grand poids dans la toreutique figurée. Elles représentent des divinités du panthéon gréco-romain, aussi bien que des déités orientalo-egyptiennes ou microasiatiques. Assez nombreuses sont, en outre, les divinités secondaires de quelques cultes. On peut nommer, à titre d'exemple : les Lar (les protecteurs de la famille) ou les bacchantes (des participantes au cortège dionysiaque). Une catégorie spéciale était formée par les statues honorifiques dédiées particulièrement aux empereurs, gardées, malheureusement, fragmentairement : la statue équestre de Caracalla, découverte à Porolissum, le tête de Traianus Decius de Ulpia Traiana Sarmizegetusa. Un groupe à part est constitué par les représentations d'animaux, comme le taureau Apis. Les objets ornementaux, les appliques, les attaches de vases sont d'une grande diversité de formes et représentations, depuis les divinités jusqu'aux images zoomorphes.

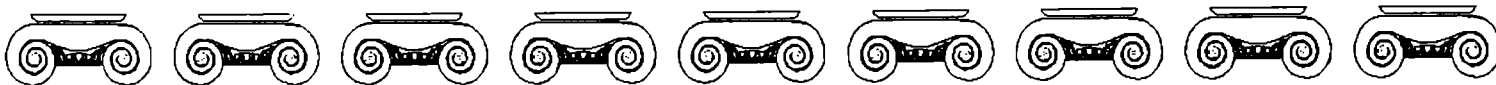
Il y a des produits toreutiques de la Dacie trajanne qui peuvent rivaliser aux célèbres statues de l'antiquité classique : le Lar de Sucidava, Liber Pater -

Dionysos de Apulum, Jupiter et Mars de Potaissa, l'armure équestre de Gherla, Venus "Ulpiana", l'applique murale du bronze doré, représentant le visage de Gorgone - Meduse, Diana (toutes les trois de Ulpia Traiana Sarmizegetusa).

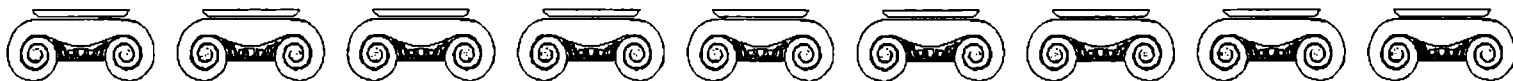
Sur le territoire de la province Dacie, la plastique en glaise se reflète dans de petites statuettes de divinités, des jouets et ornements, des masques rituels - la plupart étant des produits de certains ateliers locaux. Du point de vue iconographique, la plupart des représentations sont celles de la déesse Vénus. On remarque aussi bien des statuettes représentant les bustes de deux divinités sur le trône, l'une masculine - barbue -, l'autre féminine, les deux portant au cou un collier massif semblable aux torquès daces. Les antéfixes constituent le seul genre d'objets architectoniques figurés en terre-cuite découverte en Dacie, sous la forme des masques féminins ou masculins.

Notre exposition réunit une partie significative de la spiritualité de la Dacie romaine : l'art sculptural et ses différents domaines de manifestation. Unitaire grâce au fond commun romain, mais diversifié par les formes de présentation, par la contribution spécifique de chaque centre artistique local, l'art provincial romain de Dacie réalise le rapprochement de la province nord-danubienne aux valeurs spirituelles de l'Occident latin.

Adriana Isac

CATALOGUE

Le catalogue élaboré par :

Dorin Alicu (MC): 34, 69, 71, 84, 96-98, 100, 106

Ștefan Bajusz (MZ): 66, 99

Peter Hügel (MA): 8, 33

Adriana Isac (MC): 10, 23, 31, 36, 48, 50, 86, 104-105, 107

Claudia Luca (MT): 18, 60, 93-94, 102

Lucia Marinescu (MB): 9, 13, 15, 21, 27, 39, 49, 62

Vasile Moga (MAI): 1, 4, 22, 37, 55-57, 61, 64-65, 67, 73, 79, 90, 92, 108-110

Adela Paki (MC): 6-7, 17, 25-26, 43-44, 58, 75, 95

Eugen Pescaru (MD): 3, 11, 28, 38, 40-41, 85, 88, 113

Constantin Pop (MC): 2, 5, 12, 16, 19-20, 24, 29-30, 32, 35, 42, 45, 52, 54, 59,

63, 68, 72, 74, 76-78, 80-82, 87, 89, 101, 103, 111, 114

Adriana Rusu (MD): 14, 46-47, 51, 53, 70, 83, 91, 112

Technoredaction du catalogue: Lucian Tarcea (MC)

L' ART IMPÉRIAL DE FAIRE DES PORTRAITS

1. TÊTE STATUAIRE HONORAIRE. *Apulum* (Alba Iulia).

Calcaire. H=35 cm.

La figure de l'empereur Marcus Aurelius.

MAI. Inv. R. 796.

2. STATUE HONORAIRE. *Porolissum* (Moigrad).

La statue équestre de l'empereur Caracalla.

a. La figure du personnage. H. 19 cm. MC. Inv. V.1047.

b. Le bras droit du personnage. H. 19 cm. MZ. Inv. 180.

c. La chaussure du pied droit de l'empereur. L. 20,5 cm. MC. Inv. V.1044.

d. Pli de la mante. L. 46 cm. MC. Inv. V.1048.

e. L'oeil droit du cheval. H. 16 cm. MC. Inv. V.1045.

f. Le pied postérieur gauche de l'animal. L. 55 cm. MC. Inv. V.1046.

g. Le sabot antérieur droit du cheval. L. 40 cm. MC. Inv. V.1043.

3. TÊTE DE STATUE HONORAIRE (reproduction). *Ulpia Traiana Sarmizegetusa* (Sarmizegetusa). Planche no. I.

Plastique (l'original en bronze). H. 25 cm.

La figure de l'empereur Traianus Decius.

MD. Inv. MD1.

4. TÊTE STATUAIRE HONORAIRE. *Apulum*. Planche no. I.

Marbre. H. 18 cm.

Le portrait de l'empereur Gallienus (?).

MAI. Inv. R.801.

RELIGIONS ET CULTES

5. STATUETTE VOTIVE. *Potaissa* (Turda).

Bronze. H. 13,5 cm.

Le dieu Jupiter en tant que Fulminans ("porteur de foudres").

MC. Inv. IN. 19075.

6. TÊTE DE STATUETTE VOTIVE. *Colonia*

Aurelia Apulensis. (Alba Iulia, quartier Partoș).

Marbre. H. 7 cm.

La figure du dieu Jupiter.

MC. Inv. 4259.

7. TÊTE STATUAIRE VOTIVE. *Potaissa*.

Marbre. H. 5,9 cm.

La tête de la déesse Junon.

MC. Inv. 4620.

8. TÊTE STATUAIRE VOTIVE. *Bulci*.

Bronze. H. 26,4 cm.

Le portrait de la déesse Minerve.

MA. Inv. I.V.12581.

9. STATUETTE VOTIVE. *Drobeta* (Turnu Severin).

Planche no. II.

Bronze. H. 15 cm.

Déesse Minerve.

M.B. Inv. 139491.

10. FIGURINE VOTIVE. *Porolissum*. Planche no. III.

Bronze. H. 10,5 cm.
La déesse Minerve.
MC. Inv. 4232.

11. BAS-RELIEF VOTIF. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*.

Marbre. 23,2x13,3x2 cm.
La déesse Minerve. Ouvrage non-finissé d'un atelier de carrière ulpienne.
MD. Inv. 635.

12. RELIEF VOTIF. Războieni.

Marbre. 35x18,5x3 cm.
Apollo. L'inscription : APOLLINI/ATILIVS
CĒLSINVS DEC(urio) V(otum) S(olvit) L(ibens)
M(erito) / APOLLINI.
MC. Inv. 3975.

13. STATUETTE VOTIVE. Gherla.

Bronze. H. 9,5 cm.
Le dieu Apollon.
MB. Inv. 37858.

14. BAS-RELIEF VOTIF. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*. Planche no. IV.

Marbre. 28,5x19,7x3,2 cm.
La déesse Diane.
MD. Inv. 23169.

15. PLAQUE VOTIVE. Oltenia.

Marbre. 21x20x2,5 cm.

La déesse Diane.
MB. Inv. 18715.

16. STATUETTE VOTIVE. *Micia* (Vețel).

Marbre pigmentée. H. 22,5 cm.
La déesse Diane.
MD. Inv. 1037.

17. FIGURINE VOTIVE. *Potaissa*. Planche no. V.

Bronze. H. 11,5 cm.
La déesse Diane.
MC. Inv. 4229.

18. STATUETTE VOTIVE. *Potaissa*.

Bronze. H. 23 cm.
Le dieu Mars.
MT. Inv. 2929.

19. STATUETTE VOTIVE. *Potaissa*.

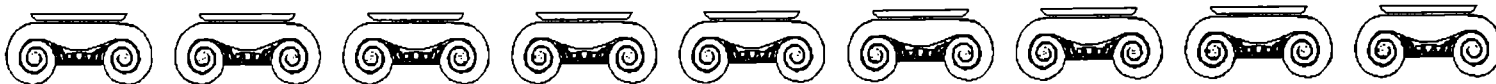
Bronze. H. 8,5 cm.
Le dieu Mercurius (Mercure).
MC. Inv. 1622.

20. FIGURINE VOTIVE. La plaine de la Transylvanie.

Bronze. H. 12 cm.
Le dieu Mercurius.
MC. Inv. 4234.

21. STATUETTE VOTIVE. *Sarmizegetusa Regia* (Grădiștea de Munte).

Bronze. H. 7,4 cm.
Le dieu Mercurius.
MB. Inv. 17397.

22. STATUETTE VOTIVE. *Apulum.*

Bronze. H. 11 cm.

Le dieu Mercurius.

MAI. Inv. R.8223.

23. STATUETTE VOTIVE. *Gilău.* Planche no. VI.

Bronze. H. 14 cm.

La déesse Vénus en tant que *Pudica*.

MC. Inv. V.21094.

24. STATUETTE VOTIVE. *Transylvanie.*

Bronze. H. 9,2 cm.

La déesse Vénus.

MC. Inv. 4218.

25. FIGURINE VOTIVE. *Potaissa.* Planche no. V.

Terre cuite. H. 25,8 cm.

La déesse Vénus.

MC. Inv. 4254.

26. FIGURINE VOTIVE. *Apulum.*

Terre cuite. H. 17 cm.

La déesse Vénus.

MC. Inv. 4239.

27. PLAQUE VOTIVE. *Potaissa.*

Marbre. 24,5x23,7x3,5 cm.

Les dieux LIBER PATER et LIBERA avec l'escorte dionysiaque. L'inscription: LEG(ionis) V MAC(edonicae) V(otum) S(olvit)/AVR(el)IVS VICTOR LIBR(arius).

MB. Inv. 36908.

28. GROUPE STATUAIRE VOTIF. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.*

Marbre. H. 43 cm.

Liber Pater et Libera. L'inscription: T(itus) Fl(avius) A[PER] EX VOTO.

MD. Inv. 224.

29. TÊTE STATUAIRE VOTIVE. *Potaissa.*

Marbre. H. 11 cm.

La figure du dieu Liber Pater (Dionysos-Bacchus).

MC. Inv. 4262.

30. TÊTE STATUAIRE VOTIVE. *Potaissa.*

Marbre. H. 9,5 cm.

La tête de la déesse Libera (Ariadna).

MC. Inv. 4263.

31. FIGURINE VOTIVE. *Ilișua.*

Bronze. H. 16,8 cm.

Personnage féminin du cortège bacchique (la déesse Libera ou bacchante).

MC. Inv. 4235.

32. TÊTE DE STATUETTE VOTIVE. *Colonia Aurelia Apulensis.*

Terre cuite. H. 4 cm.

La figure de Silène (acolyte dionysiaque).

MC. Inv. 4252.

33. PLAQUE VOTIVE. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.* Planche no VII.

Marbre. 23x11x2,4 cm.

Le dieu Pan.

MA. Inv. I.V.16341.

34. BAS-RELIEF VOTIF. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*. Planche no. III.

Marbre. 17x32x3,3 cm.

Le dieu Sylvain, accompagné par neuf vierges.

L'inscription: [M(arcus)? AV]R(elius) VALENS DEC(urio) COL(oniae) EX [V]OTO POSVIT.

MS. Inv. 7946.

35. STATUETTE VOTIVE. Transylvanie.

Bronze. H. 9 cm.

Le dieu Esculape.

MC. Inv. IN.2220.

36. PLAQUE VOTIVE. Gherla. Planche no. III.

Bronze. H. 11,7x9,8x0,5 cm.

Divinité syncrétiste (Hygia et Ceres).

MC. Inv. V.45339.

37. BAS-RELIEF VOTIF. *Apulum*. Planche no. IV.

Marbre. 26,5x18,5x2,5 cm.

La déesse Némésis.

MAI. Inv. R.640.

38. RELIEF VOTIF CHANTOURNÉ. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*.

Marbre. 30x20x5,7 cm.

La déesse Némésis. L'inscription: DEAE NEM(esis) REGINAE/CAEC(ilius) ANTONINVS EX V(oto) P(osuit).

MD. Inv. 363.

39. BAS-RELIEF VOTIF. *Aquae Daciae Inferioris* (Cioroiu Nou).

Marbre. 19x15x5 cm.

Le déesse Hécate Triformis (sous trois aspects). L'inscription DOMNA PLA/CIDA VAL(erius) MEXY/VOTVM.

MB. Inv. 18716.

40. STATUETTE VOTIVE. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*.

Bronze. H. 13,8 cm.

Le dieu Lar en tant que *Ludentis compitalis* ("danseur").

MD. Inv. 1064.

41. STATUETTE VOTIVE. Valea Lupului.

Bronze. H. 16 cm.

Genius ailé.

MD. Inv. 1066.

42. TÊTE DE FIGURINE VOTIVE. *Ampelum* (Zlatna).

Terre cuite. H. 6,7 cm.

La figure grotesque d'un *genius cucullatus*.

MC. Inv. V.855.

43. STATUETTE VOTIVE. *Porolissum*.

Marbre. H. 13 cm.

Le buste de Hercule.

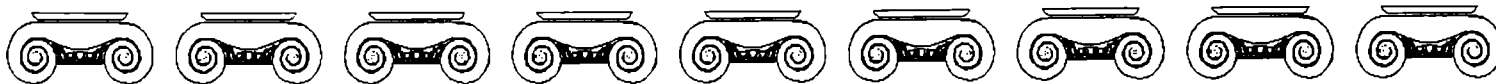
MC. Inv. IV. 2668.

44. PLAQUE VOTIVE. *Colonia Aurelia Apulensis*.

Marbre. 22,8x14x2 cm.

Dioscure.

MC. Inv. 2581.

45. FIGURINE VOTIVE. Transylvanie.

Bronze. H. 4,8 cm.
Le personnage mythique Atlas.
MC. Inv. 2219.

46. STATUETTE VOTIVE. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.*

Marbre. H. 11,6 cm.
Le buste de la déesse égyptienne Isis.
MD. Inv. 392.

47. STATUETTE VOTIVE. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.* Planche no. II.

Bronze. H. 16 cm.
La déesse Isis.
MD. Inv. 1061.

48. STATUETTE VOTIVE. *Napoca* (Cluj).

Bronze. H. 6,8 cm.
Le taureau Apis (divinité égyptienne).
MC. Inv. 4226.

49. TÊTE DE STATUETTE VOTIVE. *Sucidava* (Corabia Celeiu). Planche no. VIII.

Albâtre. H. 15 cm.
Le dieu égyptien Serapis.
MB. Inv. 18714.

50. STATUETTE VOTIVE. *Ilișua.*

Bronze. H. 15,5 cm.
Jupiter Dolichenus (divinité syrienne).
MC. Inv. 4236.

51. RELIEF VOTIF CHANTOURNÉ. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.* Fig. couverture no. IV.

Marbre. 46x80x13 cm.
Mithras (dieu iranien) en tant que *Tauroctonus* (celui qui a sacrifié le taureau) avec des acolytes.
MD. Inv. 238.

52. PLAQUE VOTIVE. Transylvanie.

Marbre. 39,2x34,5x4 cm.
Mithras *Tauroctonus* avec des acolytes. L'inscription PRO/ATTVA (?).
MC. Inv. 2587.

53. STATUE VOTIVE. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.*

Marbre. H. 67 cm.
Mithras en tant que Petrogenitus (celui qui est né du rocher).
MD. Inv. 15918.

54. TÊTE STATUAIRE VOTIVE. *Ocna Sibiului.*

Calcaire. H. 18 cm.
La tête du dieu Mithras.
MC. Inv. I.6402.

55. TÊTE DE STATUE VOTIVE. *Apulum.*

Calcaire. H. 26 cm.
La figure du dieu Mithras.
MAI. Inv. R.803.

56. PLAQUE VOTIVE. *Apulum.* Planche no. VII.

Marbre. 16x14x1,7 cm.
Le chevalier thrace (divinité balkanique).
MAI. Inv. R.634.

57. RELIEF VOTIF. *Apulum.*

Marbre. 15x16x2,7 cm.

Les chevaliers danubiens (détails des Provinces danubiennes de l'Empire Romain).

MAI. R.631.

58. PLAQUE VOTIVE. Transylvanie.

Plomb. 7,5x7x0,2 cm.

Les chevaliers danubiens.

MC. Inv. II.7548.

59. STATUETTE VOTIVE. *Apulum - Colonia Aurelia.* Planche no. V.

Terre cuite. H. 16,2 cm.

Couple divin sur le trône. Peut-être des divinités autochtones, cachées sous le "vêtement" de la sois-disante *interpretatio Romana.*

MC. Inv. 4246.

60. STATUETTE VOTIVE. *Potaissa.*

Terre cuite. H. 16,5 cm.

Couple de divinités sur le trône.

MT. Inv. 2888.

L'ART PROVINCIAL DE FAIRE DES PORTRAITS

61. STATUAIRE. *Apulum.*

Marbre. H. 14 cm.

Portrait féminin, peut-être vestale.

MAI. Inv. R.802.

62. TÊTE STATUAIRE. *Drobeta.* Planche no. VIII.

Figure d'enfant. Les cheveux coupés à ras ou très courts et les deux nattes sur la nuque sont spécifiques aux enfants consacrés au culte de la déesse Isis.

MD. Inv. 18699.

63. STATUETTE ANTHROPOMORPHE.

Sânmartinu de Câmpie.

Bronze. H. 8 cm.

Enfant à l'âge tendre.

MC. Inv. 4227.

64. FIGURINE ANTHROPOMORPHE. *Apulum.*

Terre cuite. H. 11,5 cm.

Buste masculin imberbe, à traits grotesques.

MAI. Inv. R. 2612.

65. FIGURINE ANTHROPOMORPHE. *Apulum.*

Terre cuite. H. 12 cm.

Buste masculin imberbe.

MAI. Inv. 2611.

REPRÉSENTATIONS ZOOMORPHES

66. STATUETTE ZOOMORPHE. *Porolissum.*

Bronze. H. 8,1 cm.

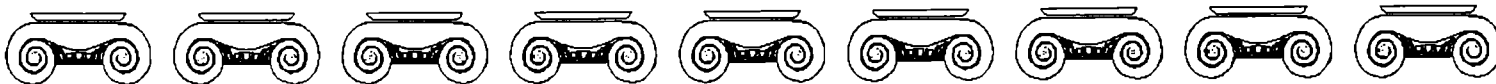
Lion.

MZ. Inv. C.C. 1088/1983.

67. FIGURINE ZOOMORPHE. *Colonia Aurelia Apulensis.*

Bronze. L. 5,8 cm.

Souris.

MAI. Inv. R. 9122.

68. STATUETTE ZOOMORPHE. Transylvanie.

Terre cuite. H. 2,7 cm.

Tortue.

MC. Inv. 3787.

OBJETS UTILITAIRES

69. APPLIQUE MURALE. *Ulpia Traiana*

Sarmizegetusa. Fig. couverture no. I.

Bronze doré. H. 15 cm.

La figure de Gorgone-Méduse.

MD. Inv. 1073.

70. ORNEMENT POUR MOBILIER. *Ulpia Traiana*
Sarmizegetusa.

Bronze doré. H. 14 cm.

Le buste du dieu Mars.

MD. Inv. 1132.

71. APPLIQUE POUR MOBILIER. *Ulpia Traiana*
Sarmizegetusa.

Bronze doré. H. 12,2 cm.

Le buste du dieu Mars.

MS. Inv. 1003.

72. APPLIQUE POUR MOBILIER. Le département

de Mureș. Planche no. II.

Bronze. H. 8,8 cm.

Le buste du dieu Jupiter.

MC. Inv. IV 1910.

73. ORNEMENT POUR MOBILIER. *Apulum*.

Bronze. H. 8 cm.

Le buste de la déesse Diane-la Lune.

MAI Inv. R.9123.

74. ORNEMENT POUR MOBILIER. *Ulpia Traiana*
Sarmizegetusa.

Bronze doré. H. 24 cm.

Jeune satyre (acolyte dionysiaque).

MC. Inv. 4265.

75. APPLIQUE POUR MOBILIER (reproduction). *Ulpia Traiana*
Sarmizegetusa.

Plastique (l'original en bronze). H. 18 cm.

Le dieu Pan.

MC. Inv. IC2.

76. ORNEMENT POUR MOBILIER. *Potaissa*.

Bronze. H. 9,8 cm.

Lutte de gladiateurs.

MC. Inv. I. 621.

77. APPLIQUE POUR CHAR TRIOMPHAL. *Ulpia*
Traiana Sarmizegetusa.

Bronze doré. H. 55 cm.

La déesse Victoria.

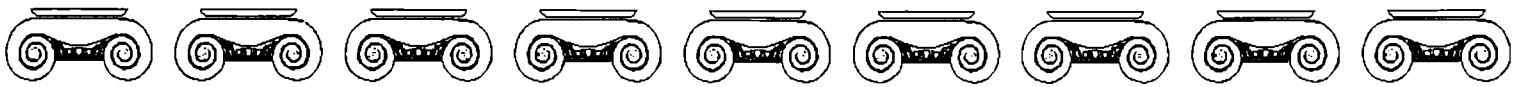
MC. Inv. IN.10633.

78. APPLIQUE POUR CHAR. *Porolissum*.

Bronze. L. 12,5 cm.

Tête de sanglier à défense stylisée.

MC. Inv. IN.21502.

79. APPLIQUE. *Colonia Aurelia Apulensis.*

Bronze. L. 5 cm.
Serpent enroulé.
MAI. Inv. R.9120.

80. APPLIQUE. Transylvanie.

Bronze. H. 4,3 cm.
Divinité fluviale (?).
MC. Inv. V.1018.

81. APPLIQUE. Micia.

Bronze. D. 5,4 cm.
La tête d'un acolyte bacchique (?).
MC. Inv. 4869.

82. APPLIQUE. Micia.

Bronze. D. 4,8 cm.
Genius cucullatus (?).
MC. Inv. V.1024.

83. ANSE. Germisara (Geoagiu-Băi).

Bronze. H. 14 cm.
Le buste de Hercule.
MD. Inv. 745.

84. ANSE. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.*

Bronze et argent. H. 10,3 cm.
Les deux antennes décorées d'une tête d'éléphant et
une figure de négroïde.
MS. Inv. 739.

85. ANSE. Micia.

Bronze. L. 21,1 cm.
Deux animaux fantastiques tiennent avec les pattes

antérieures la tête d'un personnage grotesque.
MD. Inv. 1136.

86. MANCHE ZOOMORPHE. *Apulum.*

Bronze. L. 8,7 cm.
Lion.
MC. Inv. 4084.

87. ATTACHE-VASE. Micia.

Bronze. H. 6,5 cm.
Tête d'enfant.
MC. Inv. 4524.

88. CLEF. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.*

Bronze et fer. L. 10,1 cm.
Panthère.
MD. Inv. 773.

89. BROC. *Ampelum.*

Bronze. H. 23 cm.
Anse avec des figures anthropomorphes.
MC. Inv. 2044.

90. BROC. *Ampelum.*

Bronze. H. 17 cm.
Broc type *oenochoe* à "la bouche en forme de
trèfle". L'anse décorée de tête et patte de lion.
MAI. R. 7846.

91. PETIT VASE. Brad.

Bronze. H. 12,5 cm.
Le récipient (type *oenochoe*) présente des animaux
fantastiques.
MD. Inv. 735.

92. VASE À FIGURES ANTHROPOMORPHES.

Apulum.

Terre cuite. H. 8 cm.

Portrait d'un personnage jeune.

MAI. Inv. R. 9122.

93. PETITE LAMPE. Potaissa.

Terre cuite. L. 6,2 cm.

Personnage masculin barbu.

MT. Inv. 1844.

94. PETITE LAMPE. Potaissa.

Terre cuite. L. 7 cm.

Figure féminine.

MT. Inv. 99.

95. LUCERNE. Miercurea.

Terre cuite. L. 10 cm.

Sur le disque, un navire du type galère.

MC. Inv. I. 8102.

96. LUCERNE. Ulpia Traiana Sarmizegetusa.

Terre cuite. L.8,6 cm.

Sur le disque, branche de chaîne, gland, feuille.

MS. Inv. 1435.

97. PETITE LAMPE. Ulpia Traiana Sarmizegetusa.

Terre cuite. L. 10,5 cm.

Le disque décoré d'aigle. Sur le fond l'estampe: SVRIEPII.

MS. Inv. 3304.

98. PETITE LAMPE. Ulpia Traiana Sarmizegetusa.

Terre cuite. L.10,5 cm.

Le disque présente l'image de Cupidon. Sur le fond

l'estampe: APRIO F(ecit).

MS. Inv. 25546.

99. LUCERNE. Porolissum (?)

Bronze. L.8,9 cm.

La tête d'un acolyte dionysiaque.

MZ. Inv. 181.

100. PETITE LAMPE. Ulpia Traiana Sarmizegetusa.

Bronze. L. 15,5 cm.

Sur chaque côté lateral un masque de Gorgone-Méduse.

MD. Inv. 1122.

101. PETITE LAMPE. Le département Covasna.

Bronze. L.11,5 cm.

Figure antropomorphe (personnage bacchique).

MC. Inv. I.1905.

102. CHANDELIER. Potaissa.

Bronze. H. 15 cm.

L'image d'un acrobate.

MT. Inv. 7001.

103. CHANDELIER (EX VOTO?) Simonești.

Bronze. L. 13,3 cm.

La patte du pied droit d'un personnage.

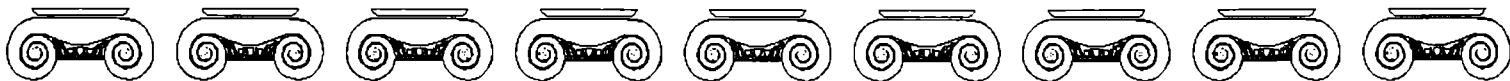
MC. Inv. 5952.

104. ANTÉFIXE. Napoca.

Terre cuite. H. 20 cm.

Figure masculine barbue.

MC. Inv. I.7504.

105. ANTÉFIX. Corpadea.

Terre cuite. H. 20 cm.

Personnage jeune imberbe (acolyte dionysiaque ?)

MC.Inv. 8441.

106. MATRICE POUR PLAQUETTE. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.*

Terre cuite. L. 13 cm.

La déesse Vénus en tant que Anadyomene.

MS. Inv. 24830.

107. MATRICE POUR MÉDAILLON (?). *Napoca.*

Terre cuite. D. 15,8 cm.

Le dieu Mars.

MC. Inv. I.7486.

108. MATRICE POUR PLAQUETTE. *Apulum.*

Terre cuite. L. 15 cm.

Le portrait d'une jeune femme (matrone ou divinité).

MAI. Inv. R.2640.

109. MATRICE POUR MÉDAILLON. *Apulum.*

Terre cuite. D.11 cm.

Divinité féminine (la déesse Ceres ?)

MAI. Inv. R.2636.

110. MATRICE POUR MÉDAILLON. *Apulum.*

Terre cuite. D. 11 cm.

D'un côté le dieu Sérapis et d'autre côté les divinités Isis et Sérapis.

MAI. Inv. R.2635.

OBJETS D'ARMEMENT

111. FRAGMENT D'HEAUME. *Sarmizegetusa Regia.*

Bronze. H.17.8 cm.

L'aigle de Jupiter luttant contre le serpent.

MC. Inv. V.30691.

112. ORNEMENT D'HEAUME (?). *Ulpia Traiana Sarmizegetusa.* Planche no. VI.

Bronze. H. 12 cm.

Le panache décoratif d'un heaume de gladiateur (ou ornement pour mobilier) avec l'image d'un griffon.

MD. Inv. 1142.

113. FRAGMENT D'UMBO (?). *Vinerea.* Planche no. VI.

Feuille de bronze. 18 x 9,8 x 0,5 cm.

Présente la figure d'un jeune homme avec le bonnet phrigien et l'image d'un lion.

MD. Inv. 23789.

114. ARMURE EQUESTRE DE PARADE. *Gherla.*

Feuille de bronze. 63,5 x 22 x 0,5 cm.

Sur les deux côtés sont représentés un soldat romain, buste féminin (la déesse Minerve?), Dioscure, Centaure, Hydra, danseuse, cygne, serpent etc.

MC. Inv. 2585.

115. MASQUE DE PARADE. *Cincșor.*

Feuille de bronze. H. 24,5 cm.

Représente une figure féminine.

MF. Inv. 179.

XV, 1977, p. 218 (no. 22), p. 219-220 (no. 73);
XVI, 1978, p. 164-165 (no. 108-110).

La bibliographie des objets du catalogue:

M. Gramatopol, *Portretul roman în România*, București, 1985, p. 270-272 (no. 1, 4, 61).

Civiltă română în România, Roma, 1970, passim (no. 2, 5-7, 10, 12-13, 15, 17, 19, 25-27, 29-32, 44-45, 48, 50, 52, 55-59, 62, 72, 78, 89, 91, 93-95, 99, 104-105, 107, 114).

D. Alicu, C. Pop, V. Wollmann, *Figured Monuments from Sarmizegetusa*, *British Archaeological Reports*, International Series 55, Oxford, 1979, passim (no. 3, 11, 14, 28, 34, 38, 40, 46-47, 51, 53, 69-71, 74-75, 77, 85, 88, 112).

Sargeția, Deva: VIII, 1971, p. 68-71 (no. 83); XIII, 1977, p. 267-276 (no. 113); XXI-XXIV, 1988-1991, p. 69 (no. 9), p. 72-73 (no. 21).

Acta Musei Napocensis, Cluj-Napoca: VII, 1970, p. 157 (no. 101); VIII, 1971, p. 577-578 (no. 18); XIV, 1977, p. 163-170 (no. 23); XV, 1978, p. 215-216 (no. 90); XVII, 1980, p. 99 (no. 24), p. 103 (no. 20), p. 106 (no. 35), p. 109 (no. 63); XIX, 1982, p. 291-293 (no. 111); XX, 1983, p. 469 (no. 103), p. 471-474 (no. 80-82, 86-87); XXI, 1984, p. 537-540 (no. 102).

Apulum, Alba Iulia: IX, 1971, p. 554 (no. 54), p. 556-559 (no. 43); XIV, 1976, p. 143-145 (no. 37);

Acta Musei Porolissensis, Zalău: XVIII, 1994, p. 47-54 (no. 36).

Inscripțiile Daciei romane, București: II, 1977, p. 83 (no. 39).

Materiale și cercetări arheologice, București: I, 1953, p. 767-768 (no. 41).

Közlemények az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem-és Régiségtárából—I, Cluj: II, 2, 1942, p. 50-51 (no. 42).

G. Bordenache, *Sculture grece e romane del Museo Nazionale di Antichità di Bucarest*, București, 1969, p. 84 (no. 49).

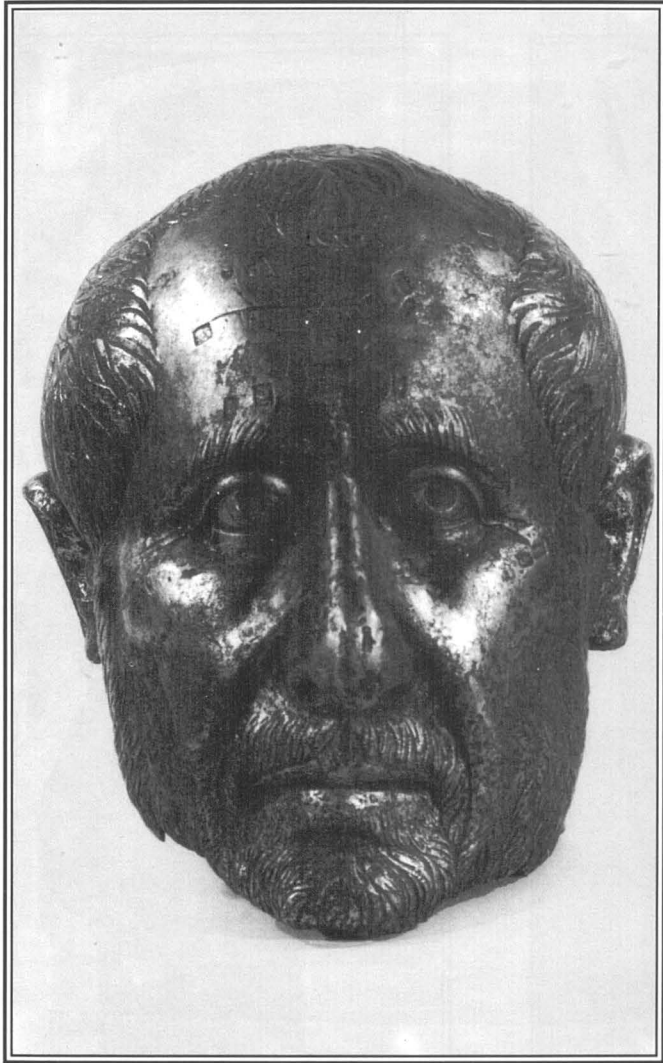
M. Jude, C. Pop, *Monumente sculpturale romane în Muzeul de istorie Turda*, Cluj-Napoca, 1973, p. 34 (no. 60).

Banatica, Reșița: I, 1971, p. 128-130 (no. 76).

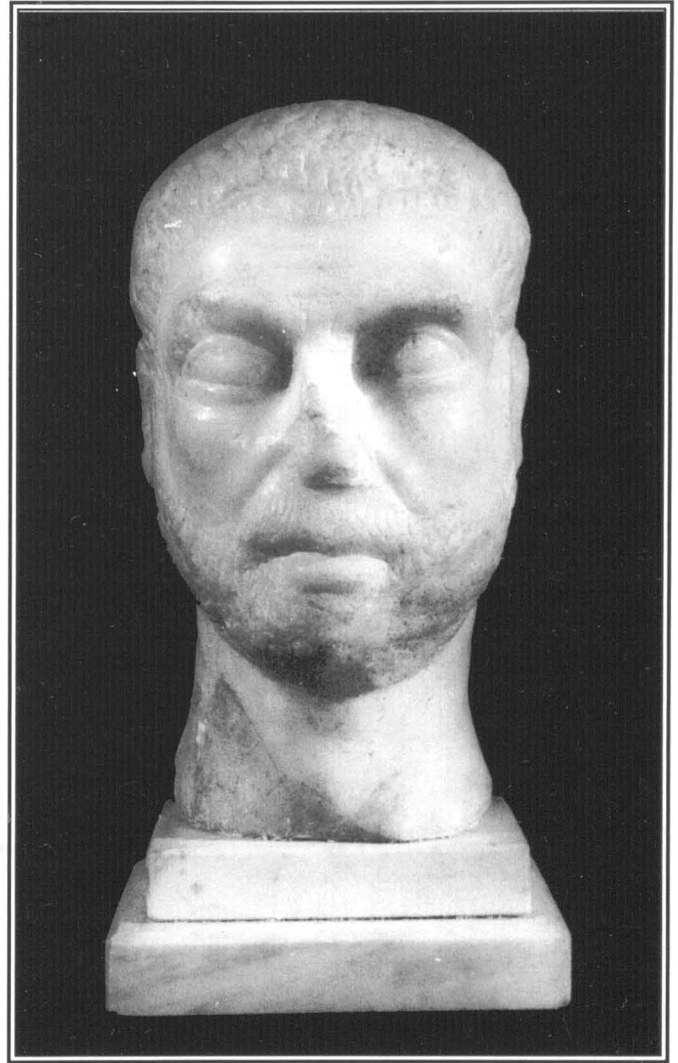
D. Alicu, *Opaițele romane. Die römischen Lampen. Ulpia Traiana Sarmizegetusa*, București, 1994, passim (no. 96-98, 100).

Studii și cercetări de istorie veche și arheologie, București: 38, 2, 1987, p. 176-177 (no. 106).

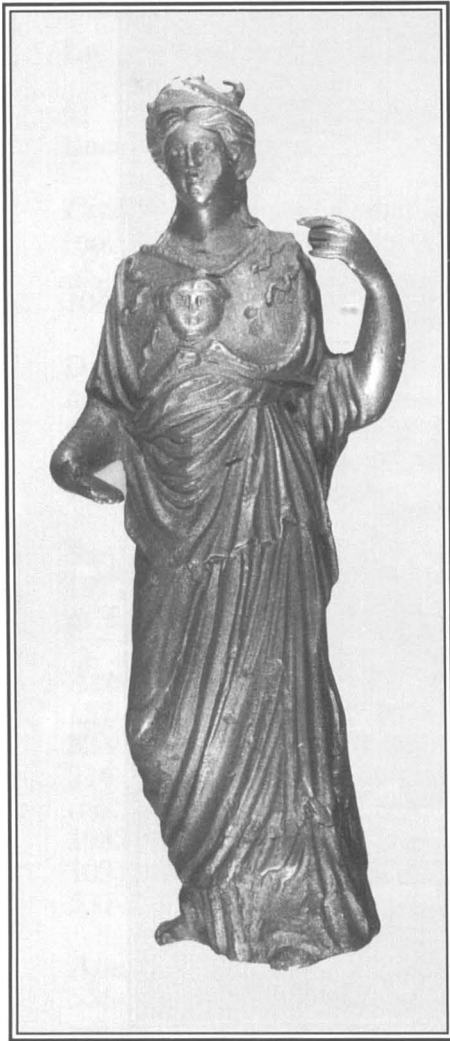
Des objets inédits: no. 8, 16, 33, 64-68, 79, 84, 92.

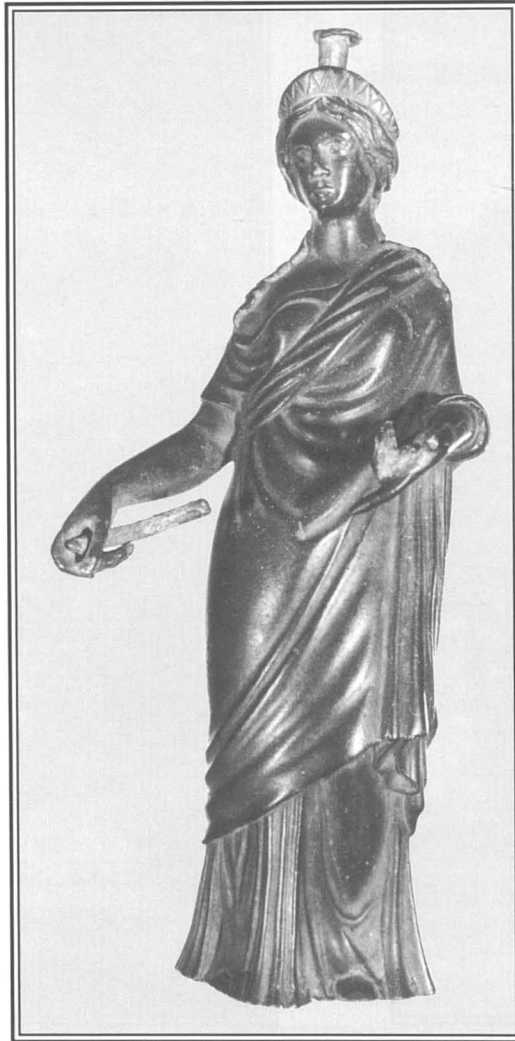
I. 3.

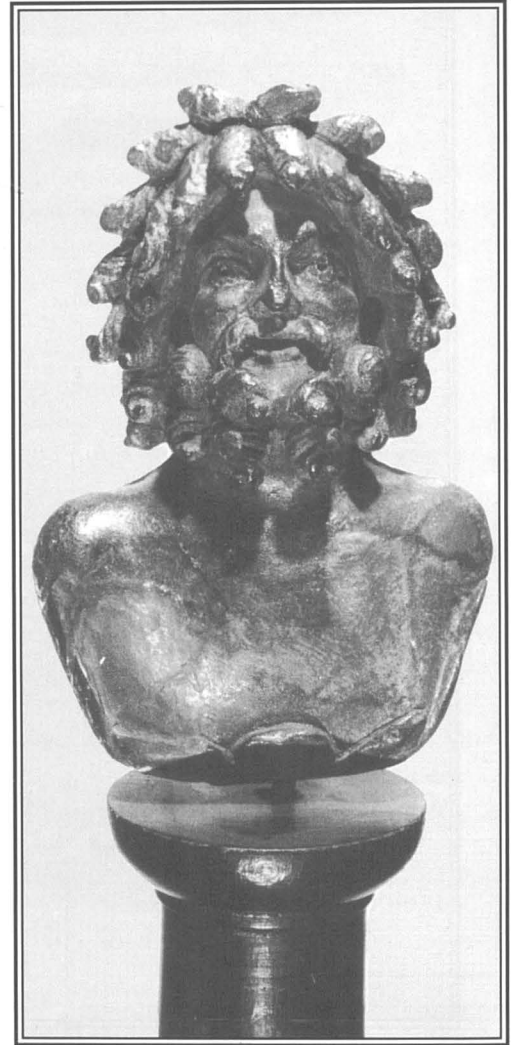
I. 4.

II. 9.

II. 47.

II. 72.

III. 10.

III. 34.

III. 36.

IV. 14.

IV. 37.

V. 17.

V. 25.

V. 59.

VI. 23.

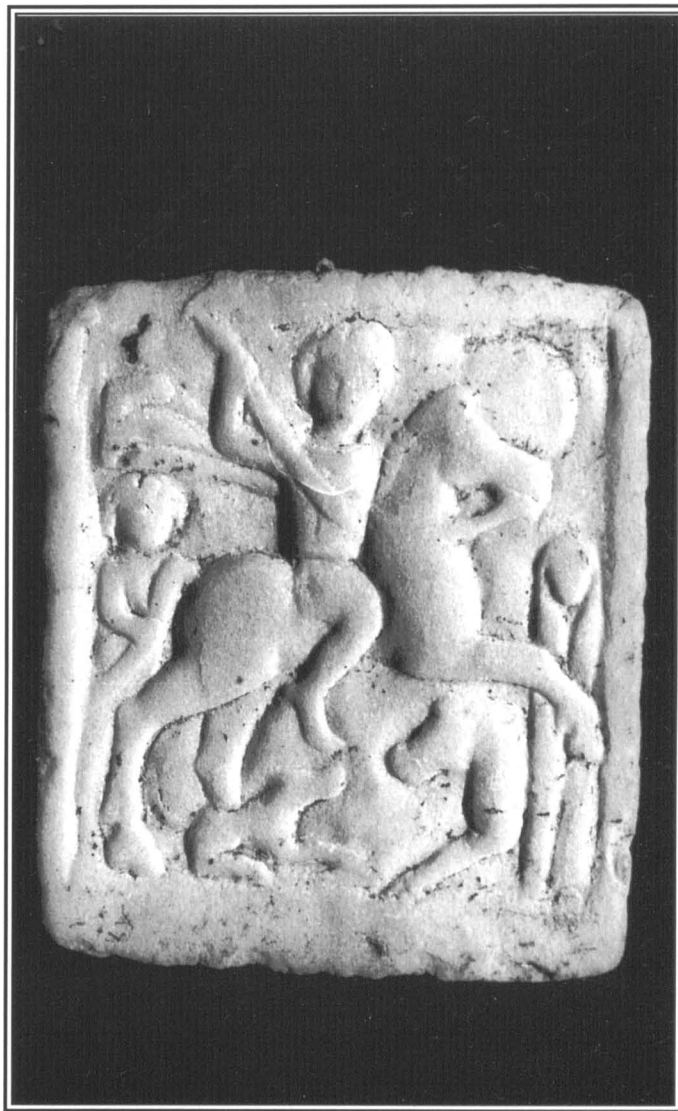
VI. 112.

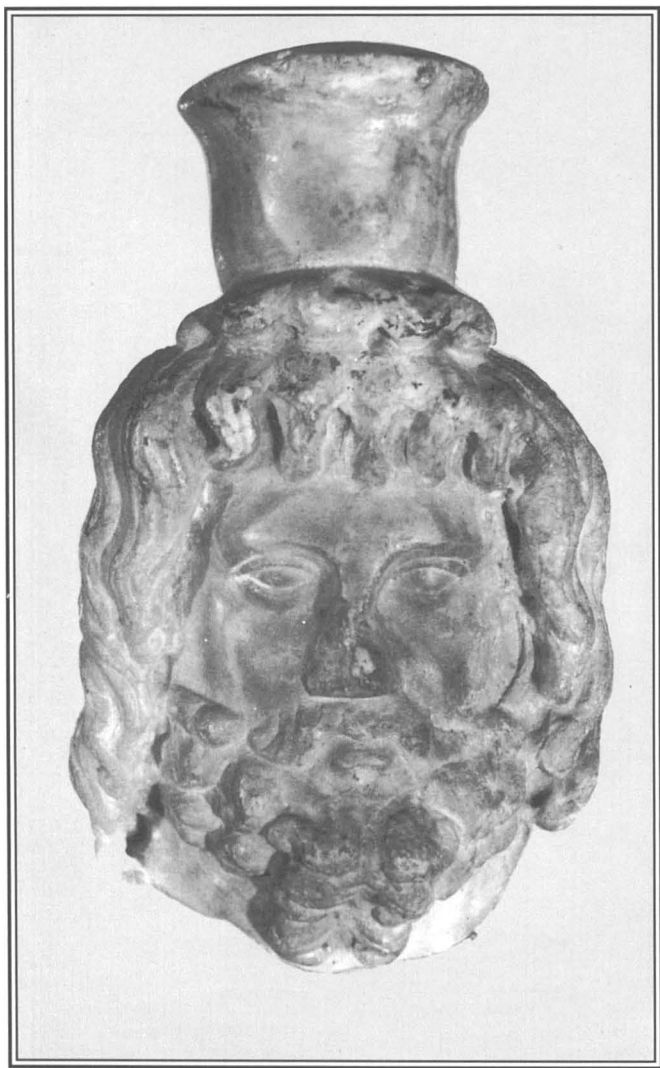
VI. 113.

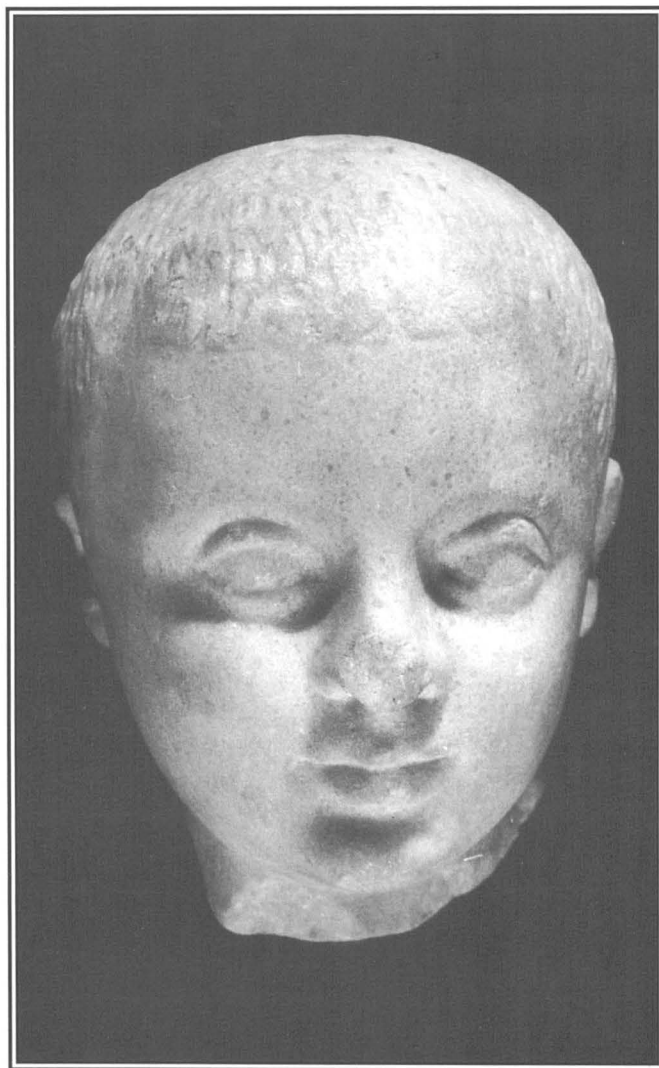
VII. 33.

VII. 56.

VIII. 49.

VIII. 62.

MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE A TRANSILVANIEI
MUSÉE NATIONAL D'HISTOIRE DE LA TRANSYLVANIE
3400 CLUJ-NAPOCA
STR. CONSTANTIN DAICOVICIU NR. 2

<https://biblioteca-digitala.ro> / <https://www.mnir.ro>